Lecțiile 2–3 · Identitatea personală și identitatea culturală

Introducere

Ești o singură persoană, dar te prezinți în feluri diferite, după cine te întreabă. Pentru profesori ești elev, pentru prietenii tăi ești coleg de echipă sau de joacă, pentru bunici ești nepot sau nepoată. La graniță spui din ce țară vii, iar în altă regiune a țării spui din ce oraș ești. Toate acestea sunt adevărate în același timp. În această lecție afli ce este identitatea personală, ce este identitatea culturală și de ce un om poate avea mai multe identități deodată, fără să renunțe la vreuna.

În această lecție vei descoperi

– ce este identitatea personală și ce acte o dovedesc;
– de ce spunem că identitatea este multiplă;
– ce este identitatea culturală și ce forme are;
– ce este identitatea culturală a celorlalți și ce este o minoritate etnică;
– cum se leagă identitatea personală de cea culturală.

Una sau patru persoane?

1. În lecția trecută ai aflat că nicio cultură nu este superioară alteia. Numește un element vizibil și unul mai puțin vizibil al culturii, după modelul aisbergului.

2. Cine sunt eu? Desenează în caiet un cerc cu întrebarea „Cine sunt eu?” și scrie în jurul lui patru cuvinte care te descriu. Sunt ale tale: nu trebuie să le arăți nimănui.

3. Una sau patru persoane? Aceeași persoană se prezintă drept român la frontieră, drept ardelean pe o stradă dintr-un oraș din sudul țării, spune doar de unde este când se împrietenește cu alți copii în concediu, la mare, și prezintă mândră obiceiuri românești la un schimb școlar cu o școală din Turcia. Sunt patru persoane sau una singură?

4. Întrebarea lecției: pot avea mai multe identități în același timp?

Răspunsul îl construim pas cu pas, în cele cinci secțiuni de mai jos.

1. Cine sunt eu: identitatea personală

Fiecare om este unic, neexistând doi oameni identici. Termenul de identitate reprezintă elementul central al personalității și reflectă ceea ce o caracterizează și o diferențiază de alți oameni.

Definiție

Identitatea personală reprezintă totalitatea informațiilor prin care se caracterizează cineva ca persoană într-un lung proces de evoluție personală. Aceasta se modifică pe tot parcursul vieții, în funcție de contextul social și cultural.

O persoană se deosebește de alta pe baza datelor sau a informațiilor de identificare, precum: numele și prenumele, data nașterii, domiciliul, cetățenia, trăsăturile fizice. Identitatea personală este complexă, fiind compusă din mai multe elemente diferite: înfățișarea, familia în care ne naștem, creștem și ne dezvoltăm, locul natal și domiciliul, stilul de viață, moștenirea culturală de la înaintași. Când analizăm aspectele identitare ale unei persoane, ne referim și la rolurile din viață: fiu sau fiică, elev sau elevă, prieten sau prietenă.

Ce ne identifică și rămâne	Ce se schimbă în cursul vieții
numele și prenumele, data nașterii	rolurile: elev, coleg, prieten
locul nașterii, cetățenia	domiciliul, stilul de viață, preferințele
familia în care ne naștem	grupurile din care facem parte

2. Un om, mai multe „noi”: identitatea multiplă și actele ei

Fiecare dintre noi este diferit de oricare altă persoană, dar face simultan parte din grupuri, mai mari sau mai mici, cu care se identifică prin „noi”. Din sentimentul de apartenență la o anumită familie, țară, popor, etnie sau grup profesional rezultă mai multe forme de identitate: națională, etnică, de grup sau identitatea culturală. De aceea spunem că **identitatea este multiplă**.

Certificatul de naștere, cartea de identitate, pașaportul și certificatul de căsătorie sunt documentele în care este consemnată identitatea personală. De la 14 ani, cartea de identitate este obligatorie.

Din lege

Codul civil, art. 59: orice persoană are dreptul la nume, la domiciliu, la reședință, precum și la o stare civilă, dobândite în condițiile legii. Legea nr. 272/2004, republicată, art. 9: copilul are dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale (alin. 1) și dreptul de a-și păstra cetățenia, numele și relațiile de familie, fără nicio ingerință (alin. 4). OUG nr. 97/2005, art. 12: începând cu vârsta de 14 ani, cetățenilor români li se eliberează acte de identitate, iar în termen de 15 zile de la împlinirea acestei vârste ei sunt obligați să ceară eliberarea actului. Art. 12^1: înainte de 14 ani se poate elibera, opțional, o carte electronică de identitate, la cererea ambilor părinți.

Consecință: identitatea nu este doar ceea ce simți tu despre tine; este și ceva ce statul trebuie să înregistreze într-un act și să nu-ți ia. Când vei împlini 14 ani, vei avea la dispoziție 15 zile ca să ceri cartea de identitate. Unii copii o au deja, pentru că părinții lor au cerut-o mai devreme.

Gândește-te la tine: ești, în același timp, elev, prieten, membru al unei familii, locuitor al unui oraș sau al unui sat, poate și membru al unei echipe sau al unui cor. Fiecare „noi” din care faci parte spune ceva adevărat despre tine.

3. Ce împărtășesc cu ceilalți: identitatea culturală proprie

Definiție

Identitatea culturală se referă la sentimentul de apartenență la un grup pe baza unei moșteniri comune: naționalitate, etnie, religie, limbă, tradiții, obiceiuri, istorie, port popular, artă.

Identitatea culturală este parte a identității personale și se definește prin caracteristicile care rezultă din legătura cu o anumită cultură: limba maternă, valorile, normele, tradițiile și obiceiurile specifice respectivei culturi, moștenirea culturală. Ea se formează pe parcursul vieții unei persoane, pe măsură ce aceasta învață limba maternă și istoria patriei, ia cunoștință de tradițiile și obiceiurile din comunitatea sa, le respectă și le duce mai departe. Identitatea culturală poate fi legată și de o generație: a tinerilor de azi este caracterizată și de apartenența la rețelele sociale din mediul virtual.

„Noi, românii” sau „noi, maghiarii”, referindu-ne la limbă; „noi, ortodocșii” sau „noi, musulmanii”, aducând în discuție religia; „noi, ardelenii” sau „noi, oltenii”; „noi, oșenii” sau „noi, cei din Săpânța” — fiecare dintre noi are o identitate culturală, pe care o împărtășește cu alți oameni.

Forma identității culturale	Ce o caracterizează
de grup	membrii unui grup cu aceleași valori și comportamente
regională	o zonă geografică: comunitățile teritoriale și manifestările locuitorilor
națională	specificul unui popor sau al unei comunități naționale

În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă își descrie satul natal:

„[…] ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel […]. Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învârti și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă […].”

Fragmentul ilustrează înțelesul expresiei *identitate culturală*: Nică aparține unui sat cu oameni, obiceiuri și meșteșuguri pe care le împărtășește cu ceilalți humuleșteni — hora, țesutul cu suveica, biserica satului.

4. Cultura celuilalt: identitatea culturală a celorlalți

Identitatea culturală nu este unică, ci multiplă: identitatea culturală proprie indică profilul cultural al fiecărei persoane, iar identitatea culturală a celorlalți indică profilul cultural al altor persoane, care aparțin unor etnii, regiuni, națiuni diferite.

Definiție

Minoritatea etnică este un grup uman aflat în inferioritate numerică în raport cu populația care constituie majoritatea și față de care prezintă caracteristici culturale distincte, existând voința de a le păstra și de a le transmite mai departe.

În țara noastră, cele mai numeroase minorități sunt cele ale maghiarilor, ale romilor, ucrainenilor, germanilor, turco-tătarilor și ale rușilor lipoveni; în România trăiesc, de asemenea, comunități de bulgari, polonezi, evrei, italieni, greci, sârbi, arabi, chinezi, vietnamezi. Fiecare dintre aceste minorități are dreptul la conservarea și exprimarea propriei identități culturale.

O cultură nu poate fi catalogată ca fiind „superioară” sau „inferioară”, la fel cum nu poți spune despre o pară că este superioară unui măr. De aceea, **fiecare identitate culturală este valoroasă în sine** și trebuie cunoscută, apreciată și păstrată.

Din lege

Constituția României, art. 6 alin. (1): statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

Consecință: respectul pentru identitatea culturală a celorlalți nu este doar o chestiune de bună-

cuviință. Pentru minoritățile naționale, este un drept garantat de Constituție.

5. Două identități, un singur om

Identitatea culturală este parte a identității personale. Se pot identifica două dimensiuni ale identității: dimensiunea personală și dimensiunea socială. Putem avea, în același timp, mai multe identități — personală și culturală, de grup, regională și națională — fără să renunțăm la vreuna.

Rezumat

1. Identitatea personală este totalitatea informațiilor prin care se caracterizează cineva ca persoană; ea se modifică pe tot parcursul vieții.

2. Fiecare dintre noi face parte deodată din mai multe grupuri și se recunoaște în mai multe „noi”: identitatea este multiplă. Ea se dovedește cu acte — certificatul de naștere, cartea de identitate, pașaportul; de la 14 ani, cartea de identitate este obligatorie.

3. Identitatea culturală este sentimentul de apartenență la un grup pe baza unei moșteniri comune — limbă, religie, tradiții, obiceiuri, istorie; ea este parte a identității personale și poate fi de grup, regională sau națională.

4. Fiecare identitate culturală, a noastră și a celorlalți, este valoroasă în sine; minoritățile naționale au dreptul să își păstreze și să își exprime identitatea.

Verifică-te

1. Adevărat sau fals. a. Certificatul de naștere este documentul în care este consemnată identitatea unei persoane. · b. Fiecare persoană are o singură identitate culturală. · c. Trebuie să respecți doar cultura poporului tău. · d. Fiecare cultură este valoroasă.

2. Ce aș face dacă…? Familia ta s-a stabilit într-o altă țară chiar înainte de Paște, o sărbătoare foarte importantă pentru voi. a) Nu încondeiezi ouă, pentru că în țara unde te afli nu există acest obicei. b) Păstrezi obiceiul și le arăți noilor vecini cum se încondeiază ouă în România. c) Mergi la magazin și cumperi ouă colorate. Alege și motivează.

Studiul de caz

Încearcă și tu. Citește cele două mărturii de mai jos și răspunde, pentru fiecare, la trei întrebări: Ce elemente ale identității culturale păstrează persoana sau familia? · Ce identități are, în același timp? · Cum se raportează la cultura țării în care trăiește?

Mărturia 1 — un sas crescut la Sebeș

„Tatăl meu e sas, singurul rămas în România dintr-o familie numeroasă. S-a născut într-un sat cândva locuit de sași. Vorbește germană, săsește și română, respectă sărbătorile evanghelice, dar și pe cele ale românilor. (...) Eu nu am învățat nici germană, nici săsește de la tata. (...) Am crescut în Sebeșul frumos (...). Cunosc mai puțin decât aș vrea istoria, religia și obiceiurile sașilor sau familia tatălui meu. (...) Și totuși, printr-o ironie a sorții, astăzi locuiesc la München și cu sufletul în România. (...) Faptul că particip la evenimentele sașilor care trăiesc astăzi în Germania, dar și că revin des acasă, în Transilvania, îmi permite să am o dublă perspectivă și să povestesc unora despre ceilalți.”

Mărturia 2 — o familie de români din Danemarca

„«Suntem destul de bine organizați, în orașul în care stăm există aproximativ 25 de familii de români. (...) Rar mai vine câte un părinte din România și închiriază o biserică aici, dar măcar o dată la doi ani ne strângem toți. Altfel, pentru o slujbă trebuie să mergem până în Suedia, unde există o biserică ortodoxă cu părinte român», precizează Virgil Virgilsen. (...) În familia Virgilsen se vorbesc atât româna, cât și daneza. (...) Acum, la 22 de ani, Alexandru [fiul cel mare] este înrolat în garda Reginei Margareta a II-a a Danemarcei (...). Pentru danezi, faptul de a fi înrolat în garda Reginei este o mare onoare.”

Mărturia 1: Povestea poveștilor, povestisasesti.com · Mărturia 2: „Român în garda Reginei din Danemarca”, Evenimentul zilei, 11 noiembrie 2004.

Ce observi: amândoi păstrează ceva din cultura lor de acasă și, în același timp, respectă și trăiesc cultura țării în care locuiesc. Deci da, putem avea mai multe identități în același timp, fără să renunțăm la vreuna.

Din lege

Din lege

Declarația ONU cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, lingvistice și religioase, art. 1 alin. (1): statele vor proteja existența și identitatea națională sau etnică, culturală, religioasă și lingvistică a minorităților de pe teritoriul lor și vor încuraja condițiile pentru promovarea acestei identități.

Consecință: identitatea culturală a minorităților nu este protejată doar în România. Este o obligație pe care statele lumii și-au asumat-o împreună.

Știai că

Știai că?

18 decembrie este Ziua Minorităților Naționale din România. În aceeași zi, în 1992, Adunarea Generală a ONU a adoptat Declarația cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, lingvistice și religioase.

Gândește-te: de ce crezi că pentru Ziua Minorităților Naționale din România s-a ales tocmai ziua în care a fost adoptată această declarație?